

ROZSTANIA • OBITUARIES

PROF. DR HAB. LESŁAW PRZYWARA
1943–2004

29 czerwca 2004 roku zmarł Profesor Lesław Przywara. Przez dwa lata zmagał się z ciężką chorobą. Podziwialiśmy wszyscy Jego wytrwałość i cierpliwość w znoszeniu cierpienia. Do ostatnich dni pracował i codziennie przychodził do Zakładu. Byliśmy pewni, że siłą woli i umiłowaniem życia przezwycięży śmiertelną chorobę. Nie doczekał upragnionych letnich wspinaczek na podkrakowskich wapiennych skałkach, które były pasją Jego życia.

Jest mi szczególnie trudno pisać wspomnienia o Profesorze Przywarze, o Leszku, z którym ponad 25 lat dzieliłam pokój w Zakładzie Cytologii i Embriologii Roślin w starym budynku przy ulicy Grodzkiej. Wspólnie prowadziliśmy badania z zakresu cytologii mszaków, kultur *in vitro* organów i tkanek roślinnych. Opublikowaliśmy razem kilkanaście prac, a w planie mieliśmy napisanie nowoczesnego podręcznika akademickiego z zakresu botaniki. Ostatnim Jego przedsięwzięciem było podjęcie się zorganizowania w 2005 roku w Krakowie cyklicznej, odbywającej się co dwa lata, konferencji embriologicznej. Niestety śmierć przerwała wszelkie przygotowania. Spróbuje-

my kontynuować prace i zrealizować Jego marzenie – aby ta konferencja miała wymiar prawdziwie międzynarodowy.

Profesor Lesław Przywara urodził się 5 października 1943 roku we Lwowie. W tym mieście spędził jedynie pierwsze dwa lata swego życia. Dalsze losy Jego i rodziny związane były głównie z Krakowem, gdzie uczęszczał do szkoły średniej, studiował, założył rodzinę i mieszkał w wymarzonym domu, otoczonym ogrodem, który był Jego chlubą.

STUDIA I KARIERA ZAWODOWA

Studia wyższe odbył Lesław Przywara w latach 1961–1966 na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego, uzyskując stopień magistra biologii. Dalsza kariera naukowa przebiegała w Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie zdobywał kolejne stopnie, tytuły naukowe oraz stanowiska: w 1972 roku stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych, w 1983 stopień naukowy doktora habilitowanego nauk przyrodniczych w zakresie cytologii i systematyki roślin, w 1998 roku tytuł naukowy profesora nauk biologicznych.

Bezpośrednio po studiach zatrudniony został jako stażysta w Katedrze Anatomii i Cytologii Roślin przemianowanej po utworzeniu Instytutu Botaniki na Zakład Cytologii i Embriologii Roślin, w którym, z krótką kilkumiesięczną przerwą, pracował do końca, a od 1991 r. kierował. Przerwa w zatrudnieniu w Uniwersytecie Jagiellońskim obejmowała trzymiesięczny staż w Katedrze Hodowli Roślin i Nasiennictwa Akademii Rolniczej w Krakowie oraz od stycznia do września 1968 roku badania zlecone i finansowane przez Komisję Biologiczną Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk. Od października 1968 r. został zatrudniony na stałe w Uniwersytecie Jagiellońskim – początkowo jako asystent naukowo-techniczny, a po doktoracie otrzymał etat naukowo-dydaktyczny. W 1974 r. zostaje mianowany adiunktem, w 1989 r. otrzymuje etat docenta, w 1993 roku Senat UJ powołuje Go na stanowisko profesora nadzwyczajnego UJ. Najwyższe stanowisko, profesora zwyczajnego w Instytucie Botaniki UJ, uzyskał w 2001 roku.

W latach 1990–1996, przez dwie kadencje, pełnił funkcję prodziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ. W tym czasie był przewodniczącym Wydziałowej Komisji Dydaktycznej oraz członkiem Senackiej Komisji Dydaktycznej. Uczestniczył w przygotowywaniu nowego programu studiów biologicznych. Był koordynatorem międzynarodowego programu wymiany naukowej CEEPUS HR-12 (1996–1998).

Od 1991 roku był przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Botaniki UJ.

PRACA NAUKOWA I ZAINTERESOWANIA BADAWCZE

Zainteresowania naukowe Profesora Przywary koncentrowały się początkowo na biosystematyce roślin i kariologii roślin okrytonasiennych. Z tego zakresu napisał pracę magisterską pt.: „Badania cytotaksonomiczne nad górkimi populacjami *Lotus corniculatus* L.”, pracę doktorską zatytułowaną „Badania biosystematyczne nad gatunkiem zbiorowym *Leucanthemum vulgare* z obszaru Polski” oraz habilitacyjną pt.: „Badania biosystematyczne nad serią *Palustres* M. Pop. rodzaju *Myosotis* L. z Polski”. Należy podkreślić, że Profesor Przywara wywodził się z znanej cytotaksonomicznej szkoły prof. Marii Skalińskiej, kontynuowanej i rozwijanej później przez prof. Eugenię Pogan. Szczególnie ważne są prace nad takimi krytycznymi grupami, jak *Leucanthemum vulgare* i *Myosotis palustris*. Badania nad *Leucanthemum vulgare* były próbą biosystematycznej rewizji tej grupy taksonomicznej. Rzuciły one nowe światło na problem domniemanych szlaków ewolucyjnych taksonów kompleksu *L. vulgare*. Charakter rewizji biosystematycznej miały również wieloletnie badania nad rodzajem *Myosotis* (seria *Palustres*), które objęły sześć taksonów o różnej randze taksonomicznej i różnej liczbie chromosomów, tworzących ciąg poliploidalny o podstawowej liczbie chromosomów $x = 11$. W ich wyniku powstał skomplikowany model ewolucyjnego różnicowania się serii *Palustres* oraz szlaków ewolucyjnych typów poliploidalnych. O wartości wymienionych badań świadczy ich cytowanie w dziele *Flora Europaea*.

W tym samym okresie Profesor Przywara brał udział w szeroko zaplanowanych badaniach nad kariologią roślin okrytonasiennych, ustalając liczby chromosomów dla 30 gatunków z flory polskiej. Badania te prowadzone przez pracowników Zakładu w latach siedemdziesiątych pod kierunkiem prof. Marii Skalińskiej, kontynuowane były pod kierunkiem prof. Eugenii Pogan.

W latach 80. Profesor Przywara rozpoczął badania nad cytologią mszaków; prowadzone były one wspólnie ze mną oraz z prof. Ryszardem Ochyry z Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk. Badania były szeroko zaplanowane i obejmowały, oprócz przedstawicieli flory polskiej, również mszaki Antarktydy i Nowej Zelandii. Łącznie ustalono liczby chromosomów dla ponad dwustu gatunków mszaków z Polski, kilkudziesięciu gatunków z Antarktydy i No-

wej Zelandii. Wielokrotnie zostały podane pierwsze dane kariologiczne, nawet dla tak wysokich jednostek taksonomicznych jak rodzaje. Rezultatem tej współpracy było kilkanaście prac opublikowanych w uznanych zagranicznych i polskich czasopismach (m.in.: *The Bryologist*, *Journal of Bryology*, *Journal of the Hattori Botanical Laboratory*, *Lindbergia*, *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica*, *Polish Botanical Studies*). Kontynuacją badań nad kariologią mszaków były badania nad gatunkami z Ameryki Północnej, które prowadził wspólnie z dr F. D. Bowersem z University of Wisconsin podczas długoterminowego pobytu naukowego w U. S. A. Podsumowaniem badań z zakresu kariologii mszaków była monografia pt.: „Karyology of bryophytes” (Przywara, Kuta 1995). W opracowaniu tym wiele uwagi poświęcono zagadnieniu liczb podstawowych, poliploidalności, aneuploidalności oraz związkowi danych chromosomowych z rozmieszczeniem geograficznym. Ważnym wnioskiem było stwierdzenie, że w ewolucji mchów poliploidalność odegrała dużą rolę (84% gatunków to poliploidy); u wątrobowców poliploidy stanowią tylko 9%, a wśród glików w ogóle nie występują.

Odrębny, obok biosystematyki i kariologii, nurt zainteresowań naukowych Lesława Przywary dotyczył hodowli tkankowych i embriologii eksperymentalnej. Badania te rozpoczął za granicą, gdzie przebywał na stypendiach naukowych i kontynuował po powrocie do kraju. W 1985 roku uzyskał stypendium rządu Nowej Zelandii (National Research Advisory Council Postdoctoral Fellowship). Przez trzy lata (1985–1988) pracował naukowo w Grasslands Division Department of Scientific and Industrial Research (DSIR) w Palmerston North, gdzie współpracował z wybitnym genetykiem dr K. K. Pandey'em oraz znanym specjalistą od kultur tkankowych, dr D. W. R. White'em nad mieszańcami w rodzaju *Trifolium* i uzyskaniem haploidów u *Actinidia deliciosa*. Efektem tej współpracy były cztery prace opublikowane w renomowanych czasopismach międzynarodowych: *Annals of Botany*, *New Zealand Journal of Botany*, *Euphytica*. O znaczeniu badań prowadzonych nad *Actinidia* świadczyło przyznanie Profesorowi Przywarze dwóch grantów badawczych przez New Zealand Kiwifruit Authority.

Po powrocie do kraju zajął się, wspólnie z prof. Janiną Małecką, organizowaniem w Zakładzie Cytologii i Embriologii Roślin pracowni kultur tkankowych. Od roku 1991 w pracowni prowadzona jest działalność naukowa i dydaktyczna; wykonano kilkanaście prac magisterskich oraz kilka prac doktorskich. Prowadzone badania obejmowały: (1) regene-

rację z różnych eksplantów wybranych, ważnych ekonomicznie, taksonów jak np. *Actinidia*, *Brassica*, *Trifolium*, *Helianthus*, (2) indukcję haploidów na drodze androgenezy, gynogenezy i zapyleń napromieniowanym pyłkiem, (3) uzyskiwanie mieszańców oddalonych na drodze zapyleń *in vitro*, (4) izolowanie woreczków zalążkowych u *Angiospermae*, (5) kultury *in vitro* mszaków, (6) kultury niedojrzałych zarodków różnych przedstawicieli okrytonasiennych. Badania te były prowadzone we współpracy z różnymi ośrodkami krajowymi oraz zagranicznymi, przy wykorzystaniu środków z uzyskanych grantów uniwersyteckich i z Komitetu Badań Naukowych. Z tego zakresu opublikowano wiele prac w renomowanych czasopismach, jak np.: *Annals of Botany*, *Genetica*, *Sexual Plant Reproduction*, *Plant Cell*, *Tissue and Organ Culture*.

Profesor Przywara był zawsze otwarty na współpracę w różnych dziedzinach botaniki, i nie tylko. Na przykład podjął się badań z fizykami z Instytutu Fizyki Jądrowej w Krakowie (grupa prof. Andrzeja Jasińskiego) nad opracowaniem nieinwazyjnych metod (obrazowanie magnetyczne) badania organów roślinnych, a publikacja z zakresu historycznej geografii roślin, dotycząca znaczenia roślinności potencjalnej dla rekonstruowania naturalnych warunków rozwoju społeczności pradziejowych, została przygotowana wspólnie z archeologiem, prof. Januszem Krukiem z Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. Praca ta jest przykładem rzadko podejmowanych opracowań interdyscyplinarnych o ważnym znaczeniu teoretycznym.

Profesor Lesław Przywara miał liczne kontakty z ośrodkami naukowymi w różnych rejonach świata. W latach 1983–1999 odbywał długie i krótkoterminowe pobyty w U. S. A. (University of Wisconsin, Wisconsin), Nowej Zelandii (Department of Scientific and Industrial Research-DSIR, Palmerston North), Holandii (Department of Plant Cytology and Morphology, Agricultural University, Wageningen), Hiszpanii (Memoria Universidad Complutense, Madryt), Włoszech (University of Siena, Siena), Wielkiej Brytanii (King's College, Londyn), Słowenii (University of Ljubljana, Ljubljana), Francji (University of Picardie, Amiens).

Profesor Przywara wielokrotnie prezentował wyniki swoich badań na konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Był doskonałym organizatorem i powierzono Mu zorganizowanie kilku krajowych i międzynarodowych konferencji embriologicznych. Był członkiem polskich i zagranicznych towarzystw naukowych i komisji m.in.: Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Genetyczne-

go, Polskiego Towarzystwa Biologii Komórki, European Cell Biology Organization (ECBO), European Developmental Biology Organization (EDBO), New Zealand Botanical Society, New York Academy of Sciences, Komisji Biologicznej Krakowskiego Oddziału PAN, Komisji Embriologii i Morfologii PAU. Recenzował prace dla czasopism naukowych (np. *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica*, *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, *Postępy Biologii Komórki*, *Acta Physiologiae Plantarum*). Wielokrotnie był opiniodawcą projektów badawczych przesyłanych do KBN. Od roku 1996 był członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica*. Profesor Przywara wspierał moje działania, jako redaktora czasopisma, służył zawsze radą i pomocą, a także promował nasze czasopismo zarówno wśród naukowców krajowych, jak i zagranicznych. Ponadto, rozumiejąc wagę sprawy i trudności finansowe godził się na pokrywanie części kosztów związanych z funkcjonowaniem redakcji z funduszy Zakładu Cytologii i Embriologii Roślin UJ.

Dorobek naukowy Profesora Przywary jest imponujący i różnicowany. Obejmuje ogółem 167 publikacji, w tym 68 oryginalnych prac eksperymentalnych, 3 monografie, 8 artykułów przeglądowych, 68 abstraktów konferencyjnych, 6 niepublikowanych raportów i 15 innych publikacji. Wyniki Jego prac są cytowane w literaturze naukowej, a także weszły do wydawnictw podręcznikowych i katalogowych. Za działalność naukową (praca doktorska) otrzymał nagrodę Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki III stopnia. Kilkakrotnie otrzymywał też nagrody Rektora UJ.

Osiągnięcia Profesora Lesława Przywary w zakresie szkolenia kadr są również bardzo duże. Pod Jego kierunkiem ukończyło prace magisterskie kilkunastu studentów biologii, wypromował 8 doktorów, prowadził wykłady z zakresu botaniki ogólnej, kultur *in vitro* dla różnych kierunków. Pracownia kultur *in vitro*, którą zorganizował i prowadził, cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród studentów i zgromadziła wielu uzdolnionych młodych ludzi, którzy po ukończeniu studiów powiększyli kadre naukowe naszego Zakładu. Będzie im teraz trudno bez mistrza, który włączał ich w nurt swoich badań, publikował wspólnie z nimi prace naukowe, a także czuwał nad ich karierą zawodową. Myślę jednak, że lata wspólnej pracy nauczyły ich samodzielności i umiejętności podejmowania właściwych decyzji.

Odejście człowieka w pełni sił twórczych, mającego szerokie plany naukowe, jest szczególnie bolesne i stanowi ogromną stratą dla nauki. Był bardzo wymagający wobec siebie, praca naukowa pochłaniała

większość Jego wolnego czasu, była Jego hobby. Tego samego oczekiwał od nas, swoich współpracowników i od studentów. Będzie nam brakowało Jego dopingu i pasji.

*Coraz więcej pustych miejsc
zaniedbanych ogrodów
ścinianych drzew
zapomnianych twarzy.
Coraz więcej wspomnień
coraz więcej łez
i żalu
za minionymi dniami
za przemijaniem...*

Elżbieta KUTA

WAŻNIEJSZE PUBLIKACJE

PROF. DR. HAB. LESŁAWA PRZYWARA

- [1] PRZYWARA L., SCHMAGER J. 1968. Cytotaxonomical observations on *Chrysanthemum leucanthemum* sensu lato. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **11**: 105–116.
- [2] PRZYWARA L. 1970. Hexaploids of *Leucanthemum* Mill. in the flora of the Lublin Upland. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **13**: 133–142.
- [3] PRZYWARA L. 1974. Embryological studies on *Leucanthemum vulgare* s.l. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **17**: 207–214.
- [4] PRZYWARA L. 1974. Badania biosystematyczne nad gatunkiem zbiorowym *Leucanthemum vulgare* z obszaru Polski. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**: 413–469.
- [5] KUTA E., OCHYRA R., PRZYWARA L. 1982. Karyological studies on Antarctic mosses. I. *The Bryologist* **85**: 131–138.
- [6] OCHYRA R., PRZYWARA L., KUTA E. 1982. Karyological studies on some Antarctic liverworts. *J. Bryol.* **12**: 259–263.
- [7] KRUK J., PRZYWARA L. 1983. Roślinność potencjalna jako metoda rekonstrukcji naturalnych warunków rozwoju społeczności pradziejowych. *Archeologia Polski* **28**: 29–50.
- [8] PRZYWARA L., OCHYRA R., KUTA E. 1983. Chromosome studies on Polish bryophytes II. *Lindbergia* **9**: 178–185.
- [9] KUTA E., PRZYWARA L., OCHYRA R. 1984. Chromosome numbers on Polish bryophytes I. *Bryol. Beitr.* **3**: 28–45.
- [10] PRZYWARA L., KUTA E., OCHYRA E. 1984. Cytological studies on Antarctic mosses II. *J. Hattori Bot. Lab.* **57**: 127–137.
- [11] PRZYWARA L. 1986/1987. Biosystematic studies on the series *Palustres* M. Pop. of the genus *Myosotis* L. from Poland. *Fragm. Flor. Geobot.* **31/32**: 77–116.
- [12] PRZYWARA L., PANDEY K. K., SANDERS P. M. 1988. Length of stomata as an indicator of ploidy level in *Actinidia deliciosa*. *New Zealand J. Bot.* **26**: 179–182.
- [13] PRZYWARA L., WHITE D. W. R., SANDERS P. M., MAHER D. 1989. Interspecific hybridization of *Trifolium repens* L. with *T. hybridum* L. using in-ovulo embryo and embryo culture. *Ann. Bot.* **64**: 613–624.
- [14] PANDEY K. K., PRZYWARA L., SANDERS P. M. 1990. Induced parthenogenesis in kiwifruit (*Actinidia deliciosa*) through the use of lethally irradiated pollen. *Euphytica* **51**: 1–9.
- [15] SANDERS P. M., PRZYWARA L., PANDEY K. K. 1991. A further investigation of sub-lethal pollen irradiation in *Nicotiana* (Solanaceae). *Polish Bot. Studies* **2**: 177–182.
- [16] PRZYWARA L., BOWERS F. D. 1992. Chromosome number in some bryophytes from Wisconsin. *Fragm. Flor. Geobot.* **37**: 227–240.
- [17] PRZYWARA L., KUTA E., OCHYRA R. 1992. Chromosome numbers in some New Zealand bryophytes: I. *Fragm. Flor. Geobot.* **37**: 395–405.
- [18] JOACHIMIAK A., PRZYWARA L., ILNICKI T., KOWALSKA A. 1993. Megachromosomes in callus culture of *Allium fistulosum*. *Genetica* **90**: 35–40.
- [19] JOACHIMIAK A., ILNICKI T., KOWALSKA A., PRZYWARA L. 1995. Chromosome alterations in tissue culture cells of *Allium fistulosum*. *Genetica* **96**: 191–198.
- [20] PRZYWARA L., KUTA E. 1995. Karyology of bryophytes. *Polish Bot. Studies* **9**: 1–83.
- [21] PRZYWARA L., PIROG H., KONIECZNY R., JACH M. 1996. The use of tissue culture methods in interspecific hybridization within the genus *Trifolium* L. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **38**: 53–65.
- [22] KUTA E., PRZYWARA L. 1997. Polyploidy in mosses. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **39**: 17–26.
- [23] MUSIAŁ K., PRZYWARA L. 1998. Influence of irradiated pollen on embryo and endosperm development in kiwifruit. *Ann. Bot.* **82**: 747–756.
- [24] MUSIAŁ K., PRZYWARA L. 1999. Response of endosperm to pollen irradiation in kiwifruit. *Sex. Plant Reprod.* **12**: 110–117.
- [25] WIJOWSKA M., KUTA E., PRZYWARA L. 1999. Autonomous endosperm induction by *in vitro* culture of unfertilized ovules of *Viola odorata* L. *Sex. Plant Reprod.* **12**: 164–170.
- [26] LIBIK M., PRZYWARA L. 2000. Immunolocalization of calreticulin in the protoplasts and somatic embryos of *Daucus carota* L. grown in suspension culture. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **42/2**: 87–92.
- [27] MUSIAŁ K., BOHANEK B., PRZYWARA L. 2001. Embryological study on gynogenesis in onion (*Allium cepa* L.). *Sex. Plant Reprod.* **13**: 335–341.
- [28] GÓRALSKI R., LAHTTE C., MATTHYS-ROCHON E., BOUZZA L., PRZYWARA L. 2002. Influence of sugars on isolated microspore development in maize (*Zea mays* L.). *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **44**: 203–212.
- [29] HALDAŚ W., PRZYWARA L. 2002. *In vitro* culture of immature zygotic embryos of white clover (*Trifolium repens* L.). *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **44**: 213–222.
- [30] ROJEK J., KUTA E., PRZYWARA L. 2002. Autonomous endosperm development in unpollinated ovaries of *Brassica napus* L. cv. Topas. *Acta Biol. Cracov. Ser. Bot.* **44**: 195–202.

- [31] KONIECZNY R., CZAPLICKI A. Z., GOLCZYK H., PRZYWARA L. 2003. Two ways of plant regeneration in wheat anther culture. *Plant Cell, Tissue and Organ Culture* 73: 177–187.
- [32] LIBIK M., MISZALSKI Z., PRZYWARA L., NAVAZIO L., NARDI M.C., DAINESE P., BALDAN B., MARIANI P. 2003. The reticuloplasmin calreticulin is released into the medium by carrot cell cultures. *Plant Cell Tissue and Organ Culture* 75: 109–116.
- [33] KUTA E., BOHANEK B., DUBAS E., VIZINTIN L., PRZYWARA L. 2004. Chromosome and nuclear DNA study on *Luzula* – a genus with holokinetic chromosomes. *Genome* 47: 246–256.

**PROF. DR IRENA REJMENT-GROCHOWSKA
(1911–1979)**

WSPOMNIENIE W 25 ROCZNICĘ ŚMIERCI

Prof. dr Irena Rejment-Grochowska (1911–1979)
A remembrance in 25th anniversary of death

Pragnę wszystkim, którzy znali Panią Profesor dr Irenę Rejment-Grochowską, byli Jej studentami, słuchaczami wykładów w Uniwersytecie Warszawskim albo współpracowali z Nią w różnych obszarach Jej działalności przypomnieć, że w maju 2004 roku minęło już 25 lat od Jej odejścia.

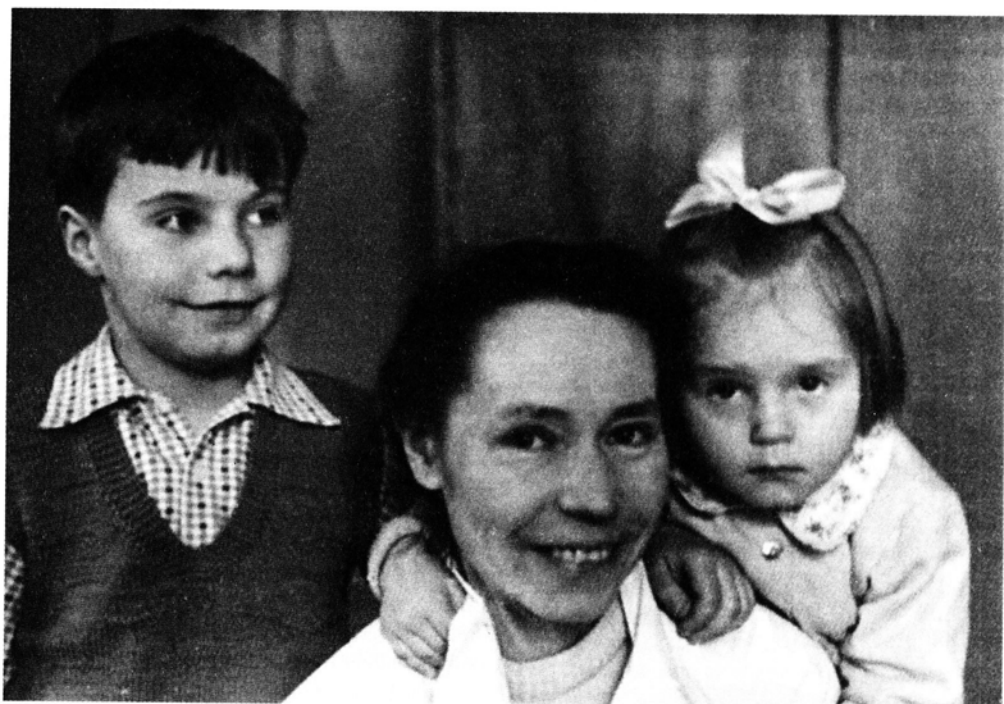
Pani Profesor Irena Rejment-Grochowska z Uniwersytetem Warszawskim była związana przez blisko pięćdziesiąt lat, od roku 1930, w którym rozpoczęła studia na ówczesnym Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, aż do śmierci w dniu 6 maja 1979 roku, jako profesor zwyczajny Wydziału Biologii UW. Odeszła nagle, po nieuleczalnej chorobie, której do ostatniej chwili nie chciała się poddać.

Pracę magisterską „Wątrobowce (Hepaticae) okolic Warszawy” zrobiła pod kierunkiem prof. Bolesława Hryniewieckiego i w 1936 roku otrzymała dyplom magistra filozofii w zakresie botaniki. W latach 1936–39, bezpośrednio po ukończeniu studiów, była doktorantką Uniwersytetu Warszawskiego jako stypendystka Funduszu Kultury Narodowej. Stopień doktora botaniki uzyskała na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW w kwietniu 1940 r, a więc już w czasie wojny, za rozprawę „Czynniki ekologiczne i rozmieszczenie geograficzne wątrobowców (Hepaticae) Beskidu Śląskiego”, której promotorem był również prof. Bolesław Hryniewiecki. W okresie okupacji uczestniczyła w tajnym nauczaniu szkolnictwa średniego, po zakończeniu wojny od 1945 roku pracowała najpierw w Zakładzie Botaniki SGGW, a od stycznia 1947 r. aż do śmierci w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UW.

Prof. dr Irena Rejment-Grochowska pierwszą pracę naukową opublikowała w 1934 roku, jeszcze w czasie studiów. Do 1979 roku opublikowała ze swoimi współpracownikami kilkadziesiąt kolejnych artykułów naukowych, kilka monografii i artykułów popularno-naukowych. Była współautorką wydanego przez PWN i kilka razy wznawianego podręcznika uniwersyteckiego *Rośliny zarodnikowe*. Szczegółowe dane na temat problematyki prac naukowych i nowatorskich działań prof. dr Ireny Rejment-Grochowskiej w obszarze briologii, będącej Jej głównym przedmiotem zainteresowań badawczych i dydaktycznych można znaleźć w obszernym artykule prof. Kazimierza Karczmarsza¹.

W ostatniej dekadzie swojego życia Pani Profesor pełniła wiele odpowiedzialnych funkcji w Uniwersytecie Warszawskim i Wydziale Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk. Była m.in. dyrektorem Instytutu Botaniki (1972–1975), dziekanem Wydziału Biologii (1975–1978), przewodniczącą Rady Naukowej Instytutu Botaniki (od 1978 roku aż do śmierci). Od 1975 roku była członkiem Komitetu Botaniki PAN, członkiem Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego PAN oraz Rady Redakcyjnej *Flora Polska-Ro-*

¹ *Wiadomości Botaniczne* 32(2): 71–76 (1988).

Fot. 1. Prof. dr Irena Rejment-Grochowska z córką Agnieszką i synem Maciejem (lata 1950.).

Phot. 1. Prof. dr Irena Rejment-Grochowska with her daughter Agnieszka and son Maciej (1950s).

śliny Zarodnikowe. Była wieloletnim członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a w latach 1966–1972 przewodniczącą Oddziału Warszawskiego PTB.

Za swoje osiągnięcia naukowe i dydaktyczne otrzymała wiele nagród, w tym trzykrotnie nagrodę Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Profesor Irena Rejment-Grochowska mimo rozlicznych obowiązków związanych z prowadzonymi badaniami naukowymi, dydaktyką i działalnością społeczną, była także oddana swojej rodzinie. Mężem Jej był prof. dr hab. Jerzy Grochowski (zm. w 1980 r.), wybitny specjalista w zakresie dendrometrii, prof. zw. Wydziału Leśnego SGGW. Dwoje ich dzieci (Fot. 1) podjęło także drogę naukową. Córka, Agnieszka Mostowska, jest cytofizjologiem roślin, profesorem na Wydziale Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, syn, prof. dr hab. Maciej Grochowski, jest językoznawcą, profesorem w Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Jakie były moje relacje z Panią Profesor? Pani Profesor Irena Rejment-Grochowska należała do po-

kolenia moich Rodziców, którego pierwsze lata działalności zawodowej przerwała wojna w 1939 roku i 5-letnia niemiecka okupacja. Urodziłam się w roku, w którym Pani Profesor podjęła już studia doktorskie. W latach 50., jako studentka ówczesnego Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego byłam słuchaczką Jej wykładów. Nie zdawałam u Niej egzaminów, ale wiedziałam już na pierwszym roku studiów kim jest wysoka szczupła Pani w Zakładzie Systematyki Roślin, w którym odbywałam kilka typów zajęć. Moje zainteresowania naukowe były i są odległe od zakresu badań prof. dr Ireny Rejment-Grochowskiej i ten obszar działań nie był miejscem naszych ścisłych kontaktów. Poznałam Panią Profesor bliżej już jako asystentka w Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin Wydziału Biologii, oraz dzięki pracy w Polskim Towarzystwie Botanicznym. Pani Profesor była przewodniczącą Oddziału Warszawskiego PTB, ja członkiem zarządu. Przez kilka lat wspólnych spotkań, rozmów i działań poznałam Ją i polubiłam, myślę, że z wzajemnością. Była dla mnie autorytetem i psychicznym oparciem w trudnych momentach życia.

Nie są mamo chryzantomy,
 Które wczoraj pewna Pani,
 Co ma tytuł już doktora,
 Otrzymała u miłej dani
 Od swojego profesora.

Choć bezkrotne są wymowa
 I choć całe są niebrawe,
 Jak z kwiatami zwykle bywa,
 Głosem głośno wieść radosną,
 Że je dała dłoń żywota

20 X 49

Fot. 2. Kopia wiersza, który prof. dr Irena Rejment-Grochowska otrzymała od swojego promotora, prof. Bolesława Hryniewieckiego.

Phot. 2. The copy of the verse which prof. Irena Rejment-Grochowska received from prof. Bolesław Hryniewiecki, her promoter.

Także później, kiedy pełniła funkcję dyrektora Instytutu Botaniki czy dziekana Wydziału. Nauczyłam się od Niej, jak ważne jest umieć poświęcić czas na rzecz innych, nawet kosztem własnych działań i sukcesów naukowych. Profesor Irena Rejment-Grochowska miała to, co nazywaliśmy kiedyś żelaznymi zasadami moralnymi. Było dla mnie wtedy oczywiste, ale patrząc wstecz wydaje mi się nieprawdopodobne, że kiedy Jej córka Agnieszka wybrała specjalizację i pracę magisterską pod moim kierunkiem – nigdy, w żadnej formie, nawet dla uzyskania informacji, Pani Profesor nie wnikała ani w zakres merytoryczny pracy ani w jakiegokolwiek moje działania.

W tym roku minęło 25 lat od śmierci Pani Profesor Ireny Rejment-Grochowskiej. Mam teraz tyle lat ile miała Ona w chwili odejścia. Uptyw czasu sprawił, że stałyśmy się rówieśnicami. Czy tak samo widzę pewne sprawy jak widziała je Pani Profesor? Ogromnie żałuję, że nie możemy teraz porozmawiać

– jedna z nas bogatsza o doświadczenia minionego trudnego ćwierćwiecza. Czy mogłabym bez chwili wahania zgodzić się z opinią, wyrażoną przez Jej syna, prof. Macieja Grochowskiego, w 20. rocznicę Jej śmierci? „W ciągu 20 lat od odejścia Matki zaszły ogromne zmiany w samej nauce i środowiskach ludzkich, które je tworzą. Nie przeminęły jednak jeszcze te podstawowe wartości, których Matka była wyznacznicią i które swoją postawą życiową wpajała innym: szacunek dla ludzi, kult prawdy, zamiłowanie do pracy, bezgraniczne poczucie obowiązku, autentyczna pasja towarzysząca nieustannym poszukiwaniom”. Czy rzeczywiście nie przeminęły?

Pani Profesor Irena Rejment-Grochowska została pochowana w Warszawie na Powązkach w grobie rodzinnym. Kiedy tam jestem, zawsze przynoszę Jej kwiaty. Niech to moje krótkie wspomnienie będzie dla Niej pękiem kwiatów, bardziej radosnym. Może bliskim temu, który w młodości otrzymała od swojego nauczyciela i promotora, profesora Bolesława Hryniewieckiego, z wierszem jego autorstwa, którego kopię pozwalam sobie załączyć (Fot. 2).

Maria CHARZYŃSKA

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

MIEDZY HWOŻNĄ A NAREWKĄ –
REFLEKSJE Z OKAZJI JUBILEUSZU 70.
URODZIN PROF. DR HAB. J. B. FALIŃSKIEGO

Between Hwoźna and Narewka – on 70th
anniversary of Prof. dr. J. B. Faliński birth

Janusz Bogdan Faliński – ktoś z nas nie zna tej postaci! Należy gwoli uzupełnienia dodać, że Jubilat wywodzi się z Wielkopolski. Botanik, ekolog, profesor, kierownik Białowieskiej Stacji Geobotanicznej, redaktor wielu czasopism i dzieł, założyciel *Phyto-coenosis*, prekursor i animator wielu przedsięwzięć naukowych, doktor honoris causa Uniwersytetu w Camerino, niekwestionowany autorytet naukowy, mieszkaniec Białowieży, kolekcjoner ceramiki, uważny czytelnik, miłośnik drzew, rzek i wyspiarskich flor, mógłbym tak wymienić dalej i dalej... Artykuł w żadnym wypadku nie będzie próbą podsumowania twórczości Jubilata, panegirycznym, czy też „zamówionym tekstem”. Będzie to garść wspomnień z chwilowego podążania w jednym kierunku, równoległego poszukiwania prawdy, w tym samym czasie